

SØREN BITSCH CHRISTENSEN & JØRGEN MIKKELSEN (red.): Danish Towns during Absolutism. Urbanisation and Urban Life 1660-1848. Danske bystudier bd. 4. Dansk Center for Byhistorie 2008, Aarhus Universitetsforlag. 509 s. 398 kr.

Dansk Center for Byhistorie har som dynamisk leder Søren Bitsch Christensen og består desuden af en gruppe meget engagerede forskere, de fleste med rod i Den gamle By og Institut for Historie og Områdestudier ved Aarhus Universitet.

Siden oprettelsen i 2001 har de ikke alene lavet en fremragende hjemmeside (www.byhistorie.dk) og udgivet mange værker, men har også i serien Danske bystudier med Søren Bitsch Christensen som redaktør udgivet fire store bind om Middelalderbyen (2004), Den klassiske købstad (2005), Den moderne by (2006) og senest, som bind 4, denne engelsksprogede antologi om de danske byer under enevælden.

Bogen er ifølge udgiverne et forsøg på at samle og ajourføre *Stand der Forschung* om emnet med hele 14 artikler skrevet af lige så mange specialister. Målet med bogen er således ikke så meget at publicere nye og epokegørende forskningsresultater som at formidle allerede kendte og delvis publicerede synspunkter og resultater for et internationalt publikum, samtidig med at danske læsere kan få et overblik over arbejdet med dansk byhistorie inden for de sidste årtier og dermed forhåbentlig få lyst til at fordybe sig i et eller flere af emnerne.

I bogens indledning giver redaktørerne en glimrende generel oversigt over de danske købstæders udvikling fra middelalderen til anden halvdel af det 19. århundrede. Københavns stadig mere dominerende rolle i systemet af byer fremhæves naturligtvis, og forfatterne påpeger (s. 22) den måske vigtigste faktor i den forbindelse, nemlig at København i forbindelse med byens nye privilegier under belejringen i 1658 fik retten til (sammen med Korsør) at være »stabelstad« for Sjælland, det vil sige med monopol på al handel med udlandet. Det gik selvfølgelig hårdt ud over de andre sjællandske byer, selv om monopolet kun varede indtil 1689.

Det kan til gengæld undre, at forfatterne ikke i højere grad understreger betydningen af den merkantilistiske handelspolitik i forhold til kolonierne, især Vestindien men også besiddelserne i Nordatlanten. Helt fra Christian IV's tid krævede man, at alle varer skulle føres til København, hvor de skulle forarbejdes eller i det mindste oplagres, før de kunne udsendes til provinsbyerne.

Introduktions-kapitlet giver også en meget nyttig oversigt over centraladministrationen, amter og stiftsamter, samt over de interne administrative forhold i byerne. Et diagram over de administrative lag og relationer havde nok lettet læsningen af dette afsnit, som er vigtig for forståelsen af resten af bogen.

Hvad angår lokaladministrationen, understreges det, at efter 1660 var magistraten, dvs. alle rådmænd og borgmestre, samt byfogeder (politimester og dommer) kongeligt udnævnte, men fra 1682 blev der gennemført en drastisk »kommunalreform«, således at i 30 ud af 62 købstæder blev magistraten afskaffet og al myndighed delegeret til byfogeden. I 1787 var der kun borgmestre og råd i 19 købstæder.

Samtidig med at byfoged-embederne gradvist blev ordentligt aflønnet, begyndte staten også at stille krav om, at ansøgerne havde en juridisk uddannelse og tillige administrativ erfaring.

Allerede i 1660 havde København fået sin »borgerrepræsentation« i form af »de 30 mænd«, der omfattede håndværksmestre så vel som købmænd, men i løbet af 1700-tallet fik flere og flere købstæder også sådanne »eligerede borgere«, der rådgav byens styre og reviderede regnskaber m.v.

De 14 artikler kan tematisk deles i to hovedgrupper: Den ene behandler emner fælles for hele landets købstæder, som Ole Degns artikel om 1600-tallets dybe krise for de danske købstæder og Anders Monrad Møllers afhandling om skibsfart og havneforhold i havnebyerne. Den anden gruppe rummer analyser af enkelte eller en gruppe af købstæder. København behandles i artikler af Peter Henningsen (om fattigforsorgen) og Michael Bregnsbo (om hovedstadens dominerende rolle i riget).

Det skal særlig roses, at to afhandlinger sammenligner forholdene i hertugdømmet Slesvig og i kongeriget i perioden 1750-1850. Lars Henningsen har skrevet en fin artikel om byerne i hertugdømmet Slesvig og sammenlignet deres udvikling med de kongerigske købstæder. Han giver også en nyttig men kortfattet oversigt over hertugdømmets administrative forhold, der på afgørende punkter afveg fra kongerigets. På samme måde sammenligner Jørgen Mikkelsen i sin afhandling fattigforsorgen i byerne i kongeriget og i Slesvig, der så igen kan sammenholdes med Peter Henningsens artikel om København.

Sådanne sammenligninger er særdeles nyttige til at forstå, hvad der var specifikt for det enkelte land eller by, og hvad der var fælles strukturer og funktioner, så der er ingen tvivl om, at disse artikler vil indgå i mange danske historiestuderendes petitum fremover.

Bogen er faktisk også velegnet til dette formål. Foruden fyldige noter er der efter hver artikel også en god og præcis bibliografi med den vigtigste litteratur om artiklens emne samt oversigter over vigtige arkivgrupper. Denne form giver nogle gentagelser, men på den anden side er det nemt at finde dokumentationen.

Bogen er endvidere forsynet med et godt stedregister – men intet sagregister – samt en liste over danske termer med de tilsvarende engelske udtryk.

Pladsen tillader ikke en præsentation af hver enkelt af de 14 artikler, men bogen skal hermed være anbefalet til brug for ikke alene den primære målgruppe – de ikke-danskkyndige læsere jorden over – men også for de danske interesserede, der vil have et overblik over de danske byers historie under enevælden og samtidig få en let indgang til yderligere studier i kilder og litteratur.

Karl-Erik Frandsen

THOMAS LYNGBY, SØREN MENTZ & SEBASTIAN OLDEN-JØRGENSEN: *Magt & Pragt. Enevælde 1660-1848*. København 2010, Gads Forlag. 326 s. 299 kr.

Det er ikke, fordi der mangler litteratur om Danmarks historie i perioden 1660-1848, men der er ikke tidligere skrevet en samlet karakteristik og vurdering af den danske enevælde som styreform og tilmed i europæisk perspektiv. Derfor er denne bog særdeles velkommen. Den er skrevet af tre forfattere, der allerede med deres ph.d.-afhandlinger for længst har trådt deres børnesko inden for forskellige aspekter af emnet eller perioden. Sebastian Olden-Jørgensen er lektor i historie ved Københavns universitet. Thomas Lyngby og Søren Mentz er begge museumsinspektører på Det nationalhistoriske Museum på Frederiksborg.

I den fælles indledning skitserer de tre forfattere hensigten med bogen. Den skal både behandle den danske enevældes særlige træk og samtidig bringe den ind i en europæisk sammenhæng. Motiveringen for at udgive bogen netop i 2010 er 350-året for statsomvæltningen i 1660 – idet den enevældige styreform dog formelt set først trådte i kraft i januar 1661.

I indledningen fremhæves, at enevælden politisk set jo ikke er så langt borte: »Den moderne nationalstat trådte ind i de tøjler, den enevældige monark var smuttet ud af«. Lige så væsentligt er det for forfatterne at beskrive, hvorledes enevælden krævede *magt* for at bestå, og